



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

Pravosudni seminar 2018.

Autoritet sudstva

Pregledni dokument

This translation was prepared as part of the Council of Europe project
Strengthening the Judiciary Reform Process in Serbia
and funded by the Federal Republic of Germany

Uvodna sesija

Autoritet sudstva održava se kroz niz zasebnih, ali međusobno povezanih činilaca koji se svi pominju u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP). Autoritet sudstva je, prema tome, transverzalni pojam, kome se pristupa iz perspektive različitih članova Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava (u daljem tekstu: Konvencija ili EKLP), kao što su članovi 6, 8, 10 i 11, i na njega se pred ESLJP pozivaju različite grupe podnosilaca predstavke – ponekad su to same sudije, ponekad stranke u sudskim postupcima pred domaćim sudovima, advokati ili predstavnici medija.

Ta posebna i suštinski važna uloga sudstva kao nezavisne grane vlasti, u skladu s načelima podele vlasti i vladavine prava priznata je u sudskoj praksi ESLJP kako implicitno, tako i eksplicitno.

Ovaj pregledni analitički izveštaj nastoji da osvetli ključne primere iz sudske prakse ESLJP u vezi sa sledećim temama: (1) Podela vlasti, (2) Odgovornost sudova i sudija i (3) Reagovanje sudstva. Četvrti odeljak koji se bavi strategijama komunikacije nastoji da pruži neke važne informacije koje ne spadaju u domen jurisprudencije. Svaka tema počinje pozivanjem na najnovije tekstove Saveta Evrope ili druge međunarodnopravne tekstove koji su joj posvećeni, da bi se nakon toga prešlo na izvestan broj podtema, prema sudskoj praksi ESLJP.

A. Podela vlasti

1. Pojam podele vlasti je bitan za sudijska imenovanja

Sudije moraju biti nezavisne od ostalih državnih organa; to je ključno u svakoj demokratiji. Kao što je sam ESLJP isticao, *pojam podele vlasti između izvršne i sudske vlasti poprima sve veći značaj u sudskoj praksi ESLJP* (vidi *Stafford protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 46295/99, stav 78, ESLJP 2002-IV). Pojam podele vlasti važan je i za izbor i imenovanja sudija. Predstavu o nezavisnosti sudija javnost stiče pod uticajem načina na koji se sudije imenuju. Izvršna i zakonodavna vlast mogu biti uključene u imenovanja sudija sve dokle su imenovane sudije slobodne od uticaja i pritiska.

Prema sudskoj praksi ESLJP, smisao izraza „obrazovan na osnovu zakona” u članu 6 stav 1 jeste da se obezbedi da *organizacija suda u demokratskom društvu ne zavisi od diskrecionih ovlašćenja izvršne vlasti, već je uređena zakonom koji potiče od parlamenta*, i to ne obuhvata samo pravni osnov postojanja „suda, odnosno tribunala” nego i sastav sudskog veća u svakom pojedinačnom slučaju. U predmetu *Gurov protiv Moldavije*, br. 36455/02, stavovi 34–38, 11. jul 2006. godine, podnosilac predstavke je tvrdio da mu je bilo povređeno pravo na pravično suđenje pred „sudom obrazovanim na osnovu zakona” zato što je mandat jednog od sudija koji je rešavao u njegovom slučaju, kada je rasprava vođena, već istekao. Vlada nije osporila da je istekao mandat datom sudiji, ali je tvrdila da on nije bio razrešen i da je u to vreme bila ustaljena praksa da se sudijama dozvoli da nastave da obavljaju svoju sudijsku funkciju na neodređeno vreme dokle god predsednik ne donese odluku o njihovom mandatu. Podnosilac predstavke je tvrdio da ta praksa nije bila propisana zakonom. ESLJP je zaključio da nije postojao pravni osnov za učešće tog sudije, pa se stoga može zaključiti da u slučaju tog podnosioca predstavke nije vođena rasprava pred „sudom obrazovanim na osnovu zakona”. Osim toga, prećutno prolongiranje mandata sudija u suprotnosti je s načelom po kome organizacija sudova u demokratskom društvu ne može zavisiti od diskrecionih ovlašćenja izvršne vlasti. Prema tome, u datom slučaju nastupila je povreda člana 6.

U predmetu *Maktouf i Damjanovic protiv Bosne i Hercegovine* [VV], br. 2312/08 i 34179/08, stav 49, ESLJP 2013, obojicu podnosilaca predstavke osudio je Sud Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Sud BiH)

za ratne zločine počinjene nad civilima u ratu 1992–1995. godine. Prvi podnosilac predstavke istakao je da Sud BiH nije bio nezavistan u smislu člana 6 stav 1, pre svega zato što je dva njegova člana imenovala Kancelarija visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini na mandat od dve godine s mogućnošću obnove mandata. ESLJP nije ustanovio nijedan osnovan razlog za sumnju u to da su međunarodne sudije državnog suda nezavisne od političkih organa u Bosni i Hercegovini, od stranaka u sporu ili od institucije visokog predstavnika. Njihovo imenovanje je upravo i bilo motivisano željom da se osnaži nezavisnost veća za ratne zločine Suda BiH i da se ponovo izgradi poverenje javnosti u pravosudni sistem. Činjenica da su sudije o kojima je reč detaširane iz redova profesionalnih sudija u svojim zemljama predstavljala je dodatno jemstvo da one ne podležu spoljnim pritiscima. Iako je njihov mandat bio relativno kratak, to je shvatljivo s obzirom na to da je međunarodno prisustvo privremeno u Sudu BiH i s obzirom na mehanizam međunarodnih upućivanja na određene zadatke putem kratkoročnih imenovanja. Stoga je ESLJP zaključio da je predstavka očigledno neosnovana.

2. Mešanje u rad sudstva, pritisci na sudstvo i pretnje sudstvu

Intervencije izvršnih organa u aktuelnim sudskim postupcima mogu ukazati na to da se ne poštuje sudijska funkcija i mogu podriti jemstva pravičnog suđenja prema članu 6 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava. Član 6 Konvencije nalaže domaćim sudovima da budu nezavisni i nepristrasni. Postojanje nepristrasnosti u smislu člana 6 stav 1 mora se utvrditi na osnovu subjektivnog testa, kao i na osnovu objektivnog testa, tj. mora se ustanoviti da li je tribunal ponudio dovoljna jemstva da se može otkloniti svaki osnov sumnje u tom smislu. Tu se radi o poverenju koje sudovi u demokratskom društvu moraju uživati u javnosti. U predmetu *Sovtransavto Holding protiv Ukrajine*, br. 48553/99, ESLJP 2002-VII, preduzeće koje je podnelo predstavku tvrdilo je da je ono pokušalo da dobije odgovarajući nivo naknade preko suda, ali mu je uskraćeno pravično suđenje pred nezavisnim i nepristrasnim tribunalom. Preduzeće se žalilo zbog, kako je navelo, snažnog političkog pritiska i stalnog nadzora ukrajinskih vlasti nad odvijanjem postupka, uključujući samog predsednika Ukrajine. Nekoliko političara, uključujući predsednika Ukrajine, apelovalo je na sudove da „brane interese državljana Ukrajine”. ESLJP je ustanovio da je u datom slučaju bio prekršen član 6 stav 1, između ostalog, i po tom osnovu što su se izvršni organi države umešali u sudski postupak. ESLJP je saopštio sledeće: „[P]reduzeće koje je podnelo predstavku tvrdilo je da mu je, kada je pokušalo da u sudskom postupku dobije odgovarajući nivo naknade, uskraćeno pravično suđenje pred nezavisnim i nepristrasnim sudom. Požalili su se na snažan politički pritisak i stalni nadzor ukrajinskih vlasti nad postupkom, uključujući nadzor predsednika Ukrajine. Nekoliko političara, među njima i predsednik Ukrajine, apelovalo je na sudove da ‘brane interese ukrajinskih državljana’.” ESLJP je ustanovio da je u tom slučaju bio prekršen član 6 stav 1, imajući na umu, između ostalog, intervencije državne izvršne vlasti u sudskom postupku. ESLJP je saopštio sledeće: *Ukrajinske vlasti na najvišem nivou u nekoliko navrata su intervenisale u postupku. Kakve god da razloge navodi Vlada kako bi opravdala takve intervencije, ESLJP smatra da, s obzirom na sadržaj intervencija i na način na koji su sprovedene ... one su ipso facto inkompatibilne sa pojmom „nezavisni i nepristrasni sud” u smislu člana 6 stav 1 Konvencije.*

U predmetu *Kinský protiv Češke Republike*, br. 42856/06, od 9. februara 2012. godine radilo se o pokušaju jednog državljanina Austrije da pred sudovima u Češkoj Republici obezbedi restituciju imovine koja mu je konfiskovana posle Drugog svetskog rata. Požalio se da su ministri u Vladi na neprihvatljiv način intervenisali u postupku. Nekoliko političara je iznelo veoma snažne negativne izjave u vezi sa odlukama u onoj vrsti predmeta koje je podnosilac predstavke podneo pred domaćim sudovima, uključujući upravo predmete samog podnosioca predstavke, kao i o sudijama koje su u tim predmetima odlučivale. Ti političari su kategorički izražavali mišljenje da su sudske odluke u kojima se podržavaju tužbeni zahtevi podnosioca predstavke pogrešne i nepoželjne. ESLJP je bio naročito zabrinut zbog činjenice da je jedan visoki političar prisustvovao raspravi pred okružnim sudom u datom predmetu i nakon toga dao izjavu za javnost u kojoj je podnosioca predstavke povezo s nacistima i izjavio da će učiniti „sve što je [u njegovoj] moći” kako bi

sprečio da podnosioc predstavke i drugi u sličnom položaju uspeju u svojoj nameri da povrate imovinu. Osim toga, ESLJP se složio sa Ustavnim sudom Češke u tome da su *određeni političari svojim postupcima, na koje ukazuje podnosioc predstavke, bilo da je reč o verbalnim izjavama medijima ili nekim drugim vidovima izražavanja, pokušali da stvore negativnu atmosferu oko pravnih postupaka koje je pokrenuo podnosioc predstavke ili da se neposredno umešaju u te postupke, te su kao takvi [bili] neprihvatljivi u sistemu koji se zasniva na vladavini prava*. ESLJP je na osnovu svega navedenog zaključio da sumnje podnosioca predstavke u pogledu nepristrasnosti sudija nisu bile samo subjektivne i neopravdane.

U predmetu *Ivanovski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, br. 29908/11, od 21. januara 2016. godine, podnosioc predstavke bio je predsednik Ustavnog suda u trenutku kada je smenjen s javne funkcije usled postupka lustracije koji je protiv njega vođen. Tokom postupka predsednik Vlade je objavio otvoreno pismo u kome je podnosioca predstavke optužio da je bio saradnik tajne policije bivšeg režima. Podnosioc predstavke se pozvao na član 6 i naveo da je postupak opšte lustracije bio nepravičan i da Vrhovni sud i Komisija za lustraciju nisu bili nepristrasni niti nezavisni. ESLJP je pridao poseban značaj otvorenom pismu, ali nije našao razlog za spekulisanje o tome kakvo je dejstvo ta izjava predsednika Vlade mogla da ima na tok postupka. ESLJP je zaključio da je to pismo, zbog svog sadržaja i načina na koji je bilo formulisano, bilo *ipso facto* nespojivo s pojmom „nezavisnog i nepristrasnog suda”. Ovde se nije radilo o stvarnom dokazu uticaja ili pritiska na sudije, nego o tome koliko je važno da sud ostavlja utisak nepristrasnosti. Shodno tome, u datom slučaju bio je prekršen član 6 stav 1.

3. Održavanje autoriteta sudskog postupka: komentari izvršne vlasti povodom postupaka koji su u toku

U predmetu *Toni Kostadinov protiv Bugarske*, br. 37124/10, od 27. januara 2015. godine, ministar unutrašnjih poslova je pre nego što je podnosioc predstavke izveden pred sud pod optužbom za provalu prokomentarisao da je podnosioc predstavke kriv. Podnosioc predstavke je naveo da su takvi komentari predstavljali povredu njegovih prava po osnovu člana 6 stav 2 Konvencije. ESLJP je ukazao na to da povreda pretpostavke nevinosti ne mora proisteći samo iz izjava koje daje sudija, nego i iz izjava koje daju drugi javni zvaničnici i predstavnici vlasti, uključujući predsednika parlamenta, javnog tužioca, ministra unutrašnjih poslova ili policijske službenike. Povreda pretpostavke nevinosti može nastupiti i onda kada ne postoji namera da se ugrozi pretpostavka nevinosti. Međutim, ESLJP je napomenuo da se mora napraviti jasna razlika između onih odluka ili izjava zvaničnika koji odražavaju stanje sumnje i onih izjava koje odražavaju uverenje ili utisak o krivici datog lica. Mora se voditi računa o specifičnim okolnostima u kojima su te izjave daju, uključujući izbor i način na koji su ih funkcioneri formulisali. ESLJP je ustanovio da je u datom slučaju bio prekršen član 6 stav 2 zato što su komentari izneti na konferenciji za novinare jedan dan pre nego što će se podnosioc predstavke pojaviti pred sudom. U tim komentarima podnosioc predstavke je bio identifikovan po imenu i sugerisano da je on uticajni član bande kriminalaca koja je odgovorna za jedan broj provalnih krađa.

4. Nedostaci u izvršenju sudskih odluka mogu podriti autoritet suda

U predmetu *Broniowski protiv Poljske [VV]*, br. 31443/96, stav 176, ESLJP 2004-V podnosioc predstavke je imao pravo na zamensko zemljište kao supstituciju za imovinu koju je morao da napusti usled promena granice posle Drugog svetskog rata; međutim, uvođenjem novog zakona Vlada je sprečila da njegov zahtev bude ispunjen. Uprkos tome što je Ustavni sud doneo presudu kojom je taj novi zakon bio proglašen neustavnim, različite Vladine agencije i ministarstva nisu sproveli tu presudu ili joj se nisu povinivali i nastavili su da opstruišu podnosioca predstavke (i ostale u sličnoj situaciji) kako oni ne bi dobili pravičnu naknadu. ESLJP je ustanovio da je u datom slučaju bio prekršen član 1 Protokola br. 1 i pri tome je saopštio da *takvo ponašanje državnih agencija, gde se radi o smišljenom pokušaju da se spreči sprovođenje jedne pravnosnažne i izvršne presude i koje, povrhu svega, toleriše, ako ne čak i prećutno odobrava, zakonodavna i*

izvršna grana državne vlasti ne može se objasniti nikakvim legitimnim javnim interesom niti interesima zajednice u celini. Naprotiv, takvo ponašanje može da podrije kredibilitet i autoritet sudstva i da ugrozi delotvornost sudstva, što su sve činioци koji su izuzetno važni sa stanovišta osnovnih načela na kojima Konvencija počiva.

5. Povreda sigurnosti sudijskog mandata

Međunarodni standardi potvrđuju da je nužni uslov nezavisnog sudstva to da sudije uživaju sigurnost mandata i da ne podležu proizvoljnom razrešenju. Shodno tome, ESLJP mora veoma pažljivo ispitati tvrdnje o tome da su sudijski mandati prevremeno prekinuti zbog stavova ili kritika koje su sudije javno iznosile u svom profesionalnom svojstvu. U predmetu *Baka protiv Mađarske* [VV], br. 20261/12, ESLJP 2016, podnosilac predstavke je bio izabran za predsednika Vrhovnog suda Mađarske s mandatom od šest godina. Na osnovu novodonetog zakona Vlada Mađarske je tri i po godine pre roka prekinula mandat podnosioca predstavke. Podnosilac predstavke je tvrdio da mu je bio uskraćen pristup sudu pred kojim bi mogao da ospori prevremeni prekid svog mandata predsednika Vrhovnog suda. Takođe je naveo da mu je mandat prekinut zbog stavova i mišljenja u vezi sa zakonodavnom reformom koja su se odražavala i na sudstvo, a koja je javno iznosio u svom zvaničnom svojstvu. Pozvao se na članove 6 stav 1 i 10 Konvencije. Na osnovu tog zakona, čija je usklađenost s kriterijumima vladavine prava bila upitna, prevremeni prekid mandata podnosioca predstavke nikada nije bio predmet preispitivanja niti je uopšte počelo njegovo preispitivanje pred bilo kojim organom koji bi imao sudska ovlašćenja. Ukazujući na rastući značaj koji međunarodnopravni instrumenti i instrumenti Saveta Evrope, kao i sudska praksa međunarodnih sudova i praksa drugih međunarodnih organa, pridaju procesnoj pravičnosti u slučajevima u kojima se radi o razrešenju ili smeni sudija, ESLJP je zaključio da je tužena država prekršila samu suštinu prava podnosioca predstavke na pristup sudu. O zaključku koji je po osnovu člana 10 donelo Veliko veće biće više govora kasnije u tekstu.

6. Disciplinski postupci pokrenuti protiv sudija nakon što su javno izrazile svoje stavove

Sudije, kao i svi drugi ljudi, uživaju pravo na slobodu izražavanja. Međutim, može biti legitimno da država sudijama zbog statusa koji one imaju nametne diskreciju kao obavezu. ESLJP je više puta isticao da, s obzirom na rastući značaj koji se pridaje razdvajanju različitih grana vlasti i s obzirom na važnost očuvanja nezavisnosti sudstva, mešanje u slobodu izražavanja sudije zahteva da ESLJP analizira takvih slučajeva pristupa s posebnom pažnjom. U određenim okolnostima, sudije takođe mogu imati važnu ulogu kada govore o pitanjima koja se tiču sudstva, sudova ili sprovođenja pravde. Strah od sankcija kojima bi mogle biti izložene ukoliko budu govorile u odbranu sudijske nezavisnosti i nepristrasnosti mogao bi delovati na sudije tako da ih parališe i da izazove njihovu potpunu pasivnost (*chilling effect* – efekat zamrzavanja) (vidi, takođe, odeljak o reagovanju).

U predmetu *Wille protiv Lihtenštajna* [VV], br. 28396/95, stav 70, ESLJP 1999-VII, ESLJP je ustanovio da je pismo koje je podnosiocu predstavke, tada predsedniku Upravnog suda Lihtenštajna poslao knez od Lihtenštajna saopštavajući svoju nameru da ga ne imenuje ponovo na tu funkciju predstavljalo „kaznu za to što je podnosilac predstavke prethodno ostvario svoje pravo na slobodu izražavanja”. ESLJP je konstatovao da je u tom pismu knez kritikovao sadržaj predavanja koje je podnosilac predstavke održao o ovlašćenjima Ustavnog suda i najavio da namerava da ga kazni zbog mišljenja koje ima o određenim pitanjima ustavnog prava. Stoga je ESLJP zaključio da je u datom slučaju bio primenljiv član 10 i da je tu došlo do povrede prava podnosioca predstavke na slobodu izražavanja.

U predmetu *Albayrak protiv Turske*, br. 38406/97, presuda od 31. januara 2008. godine, podnosilac predstavke je radio kao sudija kada su vlasti 1995. godine protiv njega pokrenule disciplinski postupak, između ostalog zbog toga što je čitao legalne publikacije Radničke partije Kurdistana (PKK) i što je posmatrao

program televizijskog kanala koji je kontrolisao PKK. Podnosilac predstavke je negirao sve te optužbe, ističući kako veruje u osnovna načela države i kako toj državi verno služi. Vrhovni savet sudija i javnih tužilaca (u daljem tekstu: Vrhovni savet) zaključio je da su navodi koji su izneti protiv podnosioca predstavke bili osnovani i po kazni ga je prebacio u drugi sud. Vrhovni savet je potom u više navrata odbijao da unapredi podnosioca predstavke s obzirom na tu prethodno izrečenu disciplinsku kaznu. Kada je reč o srazmernosti mešanja, ESLJP je ustanovio da ne postoji nikakvo pozivanje na bilo kakav poznati incident koji bi mogao da sugeriše da je sporno ponašanje podnosioca predstavke, uključujući posmatranje emisija na mediju koji kontroliše PKK, na bilo koji način uticalo na njegovo postupanje u svojstvu sudije. Isto tako, nije bilo nikakvih dokaza na osnovu kojih bi se moglo zaključiti da se on povezivao sa PKK ili da se ponašao na način koji bi mogao da dovede u pitanje njegovu sposobnost za nepristrasno postupanje u predmetima u kojima treba da odlučuje. Shodno tome, ESLJP je zaključio da su vlasti, odlučivši da disciplinski kazne podnosioca predstavke, pridale odlučujući značaj činjenici da je on čitao ili posmatrao medije koji imaju neke veze sa PKK. Njihova odluka u tom smislu se, prema tome, nije zasnivala na dovoljnim razlozima iz kojih bi moglo proisteći da je sporno mešanje bilo „neophodno u demokratskom društvu“.

U predmetu *Kudeshkina protiv Rusije*, br. 29492/05, presuda od 26. februar 2009. godine, podnositeljka predstavke je navela da je to što je bila smenjena sa sudijske dužnosti nakon izjava koje je dala za medije predstavljalo povredu njenog prava na slobodu izražavanja. ESLJP je ponovio da se član 10 primenjuje na radnom mestu ali da treba voditi računa o tome da zaposleni duguju poslodavcu lojalnost, uzdržanost i diskreciju, što naročito važi za državne službenike. ESLJP je stao na stanovište da je u datom slučaju bio prekršen član 10. Ustanovio je da je način na koji je izrečena disciplinska mera podnositeljki predstavke bio takav da njime nisu bila obezbeđena važna procesna jemstva. Pored toga, kazna koja je izrečena podnositeljki predstavke (i koja je bila najteža od svih mogućih) bila je nesrazmerno teška i, štaviše, mogla je da izazove „efekat zamrzavanja“ na sudije koje žele da učestvuju u javnoj debati o delotvornosti sudskih institucija.

U predmetu *In Harabin protiv Slovačke*, br. 58688/11, stavovi 150–153, presuda od 20. novembra 2012. godine, radilo se o profesionalnom ponašanju podnosioca predstavke u kontekstu sprovođenja pravde. Disciplinski postupak protiv njega (pokrenut nakon što je odbio da dozvoli zaposlenima iz Ministarstva finansija da izvrše reviziju koju je, po njegovoj oceni, trebalo da izvrši Glavna revizorska služba) odnosio se na način na koji je on obavljao svoju dužnost predsednika Vrhovnog suda, i stoga je spadao u sferu njegovog zaposlenja u državnoj službi. Osim toga, disciplinski prekršaj za koji je osuđen nije se odnosio ni na kakvu izjavu ili stav koji je on izrazio u kontekstu javne rasprave. Zato je ESLJP zaključio da sporna mera nije predstavljala mešanje u prava po članu 10 pa je predstavku proglasio neprihvatljivom kao očigledno neosnovanu.

U predmetu *Baka protiv Mađarske* [VV], br. 20261/12, ESLJP 2016. podnosilac predstavke je u profesionalnom svojstvu predsednika Vrhovnog suda i predsednika Nacionalnog pravosudnog saveta javno izrazio svoje mišljenje o različitim zakonodavnim reformama koje su se odrazile na sudstvo. Prevreмени prekid mandata podnosioca predstavke nesumnjivo je imao „parališuće dejstvo“ u tom smislu što je morao obeshrabriti ne samo njega nego i ostale sudije i predsednike sudova da ubuduće učestvuju u javnoj raspravi o zakonodavnim reformama koje utiču na sudstvo i, još uopštenije, o pitanjima u vezi s nezavisnošću sudstva. Veliko veće je ustanovilo da je u tom slučaju bio prekršen član 10 Konvencije¹.

7. Primenljivost člana 6 stav 1 na radne sporove u kojima učestvuju sudije – same sudije mogu se osloniti na jemstva pravičnog suđenja

U predmetu *Vilho Eskelinen i drugi protiv Finske* [VV], br. 63235/00, ESLJP 2007-II, Veliko veće je

¹ Podrobnija analiza ovog slučaja može se naći u daljem tekstu ovog dokumenta.

utvrdilo kriterijume za primenu građanskopravnog aspekta člana 6 stav 1 na radne sporove u kojima se pojavljuju državni službenici ili javni funkcioneri. Veliko veće je zaključilo da, kako bi se mogla isključiti zaštita po članu 6 stav 1 u takvim slučajevima, ne samo da unutrašnje pravo mora izričito isključiti mogućnost pristupa sudu za određenu poziciju ili kategoriju datih zaposlenih, već takvo isključenje mora biti opravdano i objektivnim razlozima u interesu države.

U predmetu *Olujić protiv Hrvatske*, br. 22330/05, presuda od 5. februara 2009. godine, podnosilac predstavke je bio predsednik Vrhovnog suda kada je Državno sudbeno vijeće (DSV) pokrenulo protiv njega disciplinski postupak i razrešilo ga dužnosti. Odluke DSV (nakon što su prvobitno bile ukinute i vraćene na novo preispitivanje) potvrdio je Sabor, a potom i Ustavni sud. Podnosilac predstavke je podneo nekoliko različitih prigovora na osnovu člana 6 stav 1 Konvencije, ali je hrvatska vlada smatrala da se član 6 ne može primeniti u sporu u kome je reč o razrešenju sa dužnosti sudije Vrhovnog suda zbog toga što taj položaj podrazumeva vršenje javnopravnih ovlašćenja. U ovom slučaju, iako nacionalno zakonodavstvo nije omogućavalo podnosiocu predstavke pristup sudu, obim tog isključenja nije bio apsolutan. Shodno tome, ESLJP je zaključio da je član 6 bio primenljiv u datom slučaju, kao i da za primenljivost tog člana nije relevantna činjenica da je podnosilac predstavke obavljao funkciju predsednika Vrhovnog suda jer je on već bio razrešen i s položaja predsednika Vrhovnog suda i funkcije sudije tog suda. ESLJP je dalje zaključio da je u datom slučaju bio prekršen član 6 stav 1 Konvencije, po osnovu četiri činioca – nepostojanja nepristrasnosti predsednika i dva člana Državnog sudbenog vijeća, isključenja javnosti iz disciplinskog postupka protiv podnosioca predstavke, povrede načela ravnopravnosti stranaka i dužine postupka.

U predmetu *Paluda protiv Slovačke*, br. 33392/12, presuda od 23. maj 2017. godine, Savet sudstva je pokrenuo disciplinski postupak protiv podnosioca predstavke, koji je bio na funkciji sudije Vrhovnog suda, i privremeno ga suspendovao sa dužnosti odlukom koja je odmah stupila na snagu. Odluka o suspenziji podrazumevala je smanjenje plate od 50% za vreme trajanja disciplinskog postupka, a disciplinski postupak je mogao da traje do dve godine. Podnosilac predstavke je izjavio nekoliko žalbi na odluku o suspenziji, ali su sve te žalbe odbijene, tako da je on na kraju podneo pritužbu po osnovu člana 6 žaleći se da mu nije omogućen pristup sudu kako bi osporio odluku o suspenziji. ESLJP je ustanovio da je u datom slučaju bila prekršena Konvencija. Konkretno, podnosiocu predstavke nije bio omogućen pristup postupku pred sudom u smislu člana 6 stav 1 budući da Savet sudstva nije organ sudskog karaktera i ne pruža institucionalna i procesna jamstva koja nalaže član 6 stav 1. Vlada nije navela nijedan uverljiv razlog zbog kog je podnosilac predstavke bio lišen takve sudske zaštite.

8. Disciplinski postupci ili postupci za razrešenje sudije moraju ispuniti zahteve koji se postavljaju da bi suđenje bilo pravično

Zadatak sudstva u demokratskom društvu jeste da jamči sâmo postojanje vladavine prava. Kada Vlada pokrene disciplinski postupak protiv nekog sudije, tada se postavlja pitanje poverenja javnosti u funkcionisanje sudstva. Stoga je naročito važno da budu ispunjena sva jamstva koja su utvrđena članom 6.

U predmetu *Mitrinovski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, br. 6899/12, od 30. april 2015. godine, podnosilac predstavke, sudija koji je podneo predstavku, pritužio se da Opšta sednica Državnog sudskog veća (DSV), koja ga je razrešila zbog nestručnog postupanja, nije bila nezavisan i nepristrasan sud jer je sudija koji je pokrenuo postupak učestvovao i u odlučivanju DSV o razrešenju podnosioca predstavke. ESLJP je smatrao da ta dvojna uloga sudije koji je pokrenuo postupak razrešenja i potom sam glasao za odluku ne može da prođe ni na subjektivnom ni na objektivnom testu nepristrasnosti. S tih razloga, ESLJP je zaključio da je bio prekršen član 6.

U predmetu *Gerovska Popčevska protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* (predstavka br.

48783/07), presuda od 7. januara 2016. godine,² podnositeljka predstavke je razrešena sudijske dužnosti zbog nestručnog postupanja 2007. godine. Podnositeljka predstavke se požalila da DSV nije „nezavisan i nepristrasan” sud zato što su dva njegova člana, sudija D. I. i tadašnji ministar pravde učestvovali u prethodnim fazama postupka protiv nje i tako su unapred stekli predubeđenje da nju treba razrešiti. Osim toga, učestvovanje ministra u donošenju odluke DSV predstavljalo je mešanje izvršne vlasti u stvari sudstva. U svojoj odluci o razrešenju podnositeljke predstavke DSV se pozvao na dva mišljenja Vrhovnog suda u kojima je utvrđeno da postoji osnov za konstataciju o profesionalnoj nestručnosti. ESLJP je primetio da niko nije osporio da je sudija D. I. član Opšte sednice DSV, koja je odlučivala u slučaju ove podnositeljke predstavke, istovremeno i član Odeljenja i Opšte sednice Vrhovnog suda koji su doneli ta dva mišljenja. Ispostavilo se, dalje, da je sudija D. I. glasao u korist mišljenja Opšte sednice iako je morao biti svestan da će ono biti korišćeno u postupku protiv podnositeljke predstavke koji je tada bio u toku. U takvim okolnostima, podnositeljka predstavke je imala legitimni osnov za bojazan da je sudija D. I. već lično ubeđen da ona treba da bude razrešena zbog profesionalne nestručnosti i pre nego što se to pitanje postavilo pred DSV. Njegovo učešće u postupku zbog navodno nestručnog postupanja stoga nije bilo u saglasnosti sa zahtevom koji se u pogledu nepristrasnosti postavlja shodno članu 6 stav 1 Konvencije. Isto to važi i za učestvovanje tadašnjeg ministra pravde u donošenju odluke DSV o razrešenju podnositeljke predstavke, jer je upravo on bio taj koji je prethodno tražio, u svom tadašnjem svojstvu predsednika Državne komisije za borbu protiv korupcije, da DSV preispita jedan slučaj u kome je ona sudila. Osim toga, prisustvo ministra u tom organu kao člana izvršne vlasti negativno se odrazilo na nezavisnost tog organa u ovom konkretnom slučaju. Prema tome, u postupku protiv ove podnositeljke predstavke nije odlučivao „nezavisni i nepristrasan sud” kako to nalaže član 6 stav 1 Konvencije.

U predmetu *Oleksandr Volkov protiv Ukrajine*, br. 21722/11, ESLJP 2013, podnosilac predstavke se požalio na osnovu člana 6 zbog toga što ga je Visoki savet sudstva (VSS) razrešio sa položaja sudije Vrhovnog suda. ESLJP je ustanovio da postoji čitav niz otvorenih ozbiljnih pitanja kako u vezi sa postupkom vođenim pred VSS, tako i u vezi s postojanjem ličnih predrasuda kod nekih članova VSS u pogledu odlučivanja u slučaju ovog podnosioca predstavke. Pored toga, ESLJP je utvrdio da nepostojanje rokova zastarelosti za izricanje disciplinskih kazni u predmetima koji se odnose na sudije predstavlja ozbiljnu pretnju za načelo pravne sigurnosti. Isto tako, načelo pravne sigurnosti bilo je ugroženo sistemom glasanja na plenarnoj sednici parlamenta koji je omogućio da mnogi poslanici namerno i nezakonito više puta glasaju koristeći kartice odsutnih kolega. Ti zaključci u pogledu člana 6 primenjeni su i u predmetu *Kulykov i drugi protiv Ukrajine* (predstavka br. 5114/09 i 17 drugih), od 19. januar 2017. godine, kada je 18 ukrajinskih sudija razrešeno dužnosti zbog toga što su navodno prekršili zakletvu na osnovu disciplinskog režima koji je važio pre 2016. godine.

B. Etička i profesionalna odgovornost sudova i sudija

1. Etička odgovornost: kritike koje izražavaju mediji i advokati

Dužnost sudije da poštuje diskreciju ima konkretan cilj: za razliku od advokata, govor sudija se prihvata kao izraz objektivne procene koja ne obavezuje samo lice koje se oglašava već obavezuje i celokupan pravosudni sistem. Kao garant i čuvar pravde, sudstvo mora uživati poverenje javnosti da uspešno

² Vidi, takođe, *Jakovski and Trifunovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* (predstavke br. 56381/09 i 58738/09), od 7. januara 2016. godine, *Poposki and Duma v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* (predstavke br. 69916/10 i 36531/11), od 7. januara 2016. godine.

obavlja svoju funkciju.

Iako može biti neophodno da se sudstvo zaštiti od žestokih i veoma štetnih napada koji su suštinski neosnovani s obzirom da su sudije zbog svoje obaveze da poštuju diskreciju sprečene da same reaguju (*Wingterter protiv Nemačke (odl.)*, br. 43718/98, od 21. marta 2002. godine), to ipak ne može zabraniti pojedincima da izraze svoje stavove, kroz vrednosne sudove koji su u dovoljnoj meri činjenično zasnovani, o pitanjima od javnog interesa koja se odnose na funkcionisanje sistema pravosuđa, niti im se može zabraniti da izreknu bilo kakvu kritiku na račun pravosudnog sistema (*De Haes i Gijssels protiv Belgije*, od 24. februar 1997. godine, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-I i *Morice protiv Francuske* [VV], br. 29369/10, ESLJP 2015).

U predmetu *Morice protiv Francuske* [VV], br. 29369/10, ESLJP 2015, podnosilac predstavke je osuđen zbog toga što je izrekao klevetničke komentare na račun dveju sudija u predmetu koji je privukao veliku pažnju javnosti, a on je u tom predmetu nastupao kao advokat. Komentare podnosioca predstavke objavio je jedan francuski list koji se prodaje u celoj zemlji. ESLJP je ponovo istakao da izraz „autoritet sudstva” obuhvata koncept po kome sudovi predstavljaju pravi forum za rešavanje pravnih sporova i da javnost ima poverenja u njihovu sposobnost da obavljaju tu funkciju. Međutim, ESLJP je naglasio da advokati treba da budu u mogućnosti da javnosti ukažu na sve eventualne nedostatke pravosudnog sistema, i da, iako je neophodno održati autoritet sudstva i zaštititi ga od određenih vidova kritike, to nikako ne treba da spreči pojedince da izraze „vrednosne sudove o pitanjima od javnog interesa koji su u dovoljnoj meri činjenično utemeljeni”. ESLJP je utvrdio da se osuđujuća presuda izrečena podnosiocu predstavke zbog navodnog saučesništva u kleveti može smatrati nesrazmernim mešanjem u njegovo pravo na slobodu izražavanja, te da ona stoga nije bila „neophodna u demokratskom društvu” u smislu člana 10 Konvencije.

U predmetu *Peruzzi protiv Italije*, br. 39294/09, od 30. jun 2015. godine, podnosilac predstavke, advokat po profesiji, požalio se zbog toga što mu je izrečena krivična presuda (uz kaznu od 400 evra) i nalog da isplati naknadu štete u visini od 15.000 evra zbog toga što je oklevetao istražnog sudiju u kontekstu postupka oko podele ostavine, u postupku u kome je on zastupao dva klijenta. Podnosilac predstavke je uputio cirkularno pismo tom sudiji i drugim sudijama Okružnog suda u mestu Luka u kome je ponovio tekst pisma koje je prethodno uputio Vrhovnom savetu sudstva (VSS) u kome se požalio da je upravo taj sudija donosio nepravične i proizvoljne odluke i da je u njegovom ponašanju bilo „grešaka učinjenih u zloj nameri ili teškog nehata ili se pak radilo o neposvećenosti poslu”. Iako u cirkularnom pismu on sudiju o kome je reč nije izričito spomenuo, u tekstu su sadržani elementi na osnovu kojih je njegovim kolegama sudijama bilo moguće da ga prepoznaju. ESLJP je zaključio da kritika o nepravičnim i proizvoljnim odlukama nije bila prekomerna jer su opaske koje su u tom pismu iznete bile vrednosni sudovi sa izvesnom činjeničnom osnovom, s obzirom na to da je podnosilac predstavke zastupao jednu od stranaka u postupku. Međutim, druga kritika je implicirala da je taj sudija prenebregao svoje etičke obaveze ili da je čak počinio krivično delo (zloupotreba službenih ovlašćenja). Podnosilac predstavke nije pružio nikakav dokaz koji bi posvedočio da je u odlukama koje je kritikovao postojao element zle namere. Osim toga, podnosilac predstavke je poslao cirkularno pismo ne čekajući ishod postupka koji je pokrenuo protiv sudije o kome je reč pred VSS, što je svakako moralo da podrije ugled i profesionalni imidž tog sudije. ESLJP je zaključio da osuđujuća presuda izrečena podnosiocu predstavke, mali iznos novčane kazne i iznos koji na ime odštete treba da plati za klevetničke opaske razumno mogu da se smatraju „neophodnima u demokratskom društvu” radi zaštite ugleda ili prava drugih ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva. U datom slučaju nije bio prekršen član 10 Konvencije.

U predmetu *Wingterter protiv Nemačke (odl.)*, 43718/98, od 21. marta 2002. godine, o kome se ranije odlučivalo, podnosilac predstavke, advokat po profesiji, požalio se na osnovu člana 10 zbog disciplinske kazne koja mu je izrečena za povredu profesionalnih pravila ponašanja smatrajući da je time povređeno njegovo pravo na slobodu izražavanja. Podnosilac predstavke je sporne opaske izneo u

pismenom žalbenom podnesku kojim je osporio predloženi troškovnik. Žalba je izjavljena u krivičnom postupku vođenom protiv klijenta podnosioca predstavke, gospodina K., i u tom postupku su sudija i javni tužilac u Manhajmu učinili mnogobrojne pravne greške. Međutim, domaći sudovi su smatrali da su ti navodi potcenjivački i da za njih nema valjanog osnova, a ESLJP se s tom ocenom složio. ESLJP je ustanovio da, kada se pročita u tom kontekstu, izjava deluje znatno više uopšteno nego konkretno, i tako su je ocenili i sudije, javni tužioci i advokati u Manhajmu, zaključivši da je ona u pravnom smislu nestručna. Čak ni očigledne pravne greške koje su počinjene u krivičnom postupku protiv gospodina K. ne mogu opravdati potcenjivanje cele jedne grupe profesionalno angažovanih lica. ESLJP je takođe primetio da je podnosilac predstavke bio samo ukoren (što je bila najblaža moguća kazna u datoj situaciji) i zaključio je da to nije bilo nesrazmerno legitimnom cilju kome sudovi teže. Razlozi koje su naveli domaći sudovi bili su dovoljni i relevantni da opravdaju takvo mešanje u prava podnosioca predstavke po osnovu člana 10.

U predmetu *Radobuljac protiv Hrvatske*, br. 51000/11, od 28. juna 2016. godine, podnosilac predstavke, advokat po profesiji, bio je osuđen za uvredu suda i sudije zbog primedaba koje je izneo (o tom sudiji) u žalbi izjavljenoj na presudu lokalnog suda. Podnosilac predstavke se pritužio da je tom osuđujućom presudom bilo povređeno njegovo pravo na slobodu izražavanja. ESLJP je primenio načela iz presude u predmetu *Morice* [VV] u kojoj je obrazloženo da je član 10 primenljiv na advokate kao i na sudije u tom smislu što štiti i formu i sadržinu svih izraženih ideja i informacija. ESLJP je dodao da su advokati, u nastojanju da odbrane interese svojih klijenata, ponekad dužni da upute primedbe ili pritužbe na račun ponašanja suda, ali se mora napraviti jasna distinkcija između kritike i uvrede. ESLJP je ponovo istakao da postoje predsedani u njegovoj sudskoj praksi koji se odnose na lične uvrede, što obuhvata i dovođenje u pitanje profesionalnih kompetencija nekog sudije, pripisivanje sudiji nedopustivih vidova ponašanja kao što je laganje, namerno iskrivljavanje stvarnosti ili podnošenje neistinitih izveštaja ili naročito potcenjivačko opisivanje sudije. U ovom slučaju, međutim, primedbe podnosioca predstavke odnosile su se samo na način na koji je sudija vodio postupak i na postupanje sudije u predmetu njegovog klijenta; te primedbe nisu predstavljale napad na ličnost ili karakter ili opšte osobine dotičnog sudije. Zato je takvo mešanje u prava podnosioca predstavke po osnovu člana 10 Konvencije bilo neopravdano.

2. Odgovornost nalaže diskreciju i uzdržanost

a. Sudije moraju ispoljiti uzdržanost kada u štampi izražavaju kritike u vezi sa predmetima u kojima sude

U predmetu *Buscemi protiv Italije*, br. 29569/95, stav 67, ESLJP 1999-VI, podnosilac predstavke je tražio da bude izuzet i zamenjen predsedavajući sudija Omladinskog suda. Tvrdio je da je taj sudija pristrasan zato što su njih dvojica vodili žestoku polemiku u štampi o humanitarnoj ulozi sudova. Primedbe i zahtev podnosioca predstavke su odbačeni i, a u istrazi povodom njegove pritužbe zaključeno je da sudija nije obelodanio nijednu poverljivu informaciju, te da stoga nisu bili dovedeni u pitanje ugled i čast podnosioca predstavke. U svojoj presudi ESLJP je naglasio da se od sudija traži da ispolje najveću moguću diskreciju kada je reč o predmetima u kojima sude kako bi se sačuvao njihov imidž nepristrasnosti. Upravo ta diskrecija treba da odvraća sudije od korišćenja mogućnosti koje pruža štampa, čak i onda kada su provocirani na reakciju. To im nalažu viši razlozi pravde i uzvišena priroda sudijske funkcije. Činjenica da je predsednik Omladinskog suda javno koristio izraze u nepovoljnom tonu pre no što je započeo postupak u kome je predsedavao veću, objektivno je opravdala strahove podnosioca predstavke u pogledu njegove nepristrasnosti. Prema tome, zaključio je ESLJP, u datom slučaju bio je povređen član 6 stav 1 Konvencije.

U predmetu *Lavents protiv Letonije*, br. 58442/00, stavovi 118 i 119, od 28. novembar 2002. godine, podnosilac predstavke – poznati biznismen optužen za prevarne radnje u vezi sa likvidacijom jedne banke – bezuspešno je tražio izuzeće predsednice Krivičnog odeljenja Okružnog suda u Rigi zbog javnih kritika koje je u štampi iznosila na njegov račun i račun njegove odbrane (tokom suđenja). ESLJP je konstatovao da je

predsednica Suda u štampi kritikovala odbranu podnosioca predstavke u sudskom postupku navodeći da je iznosio predviđanja u vezi sa ishodom suđenja i da je izrazila iznenađenje zbog toga što podnosilac predstavke toliko insistira na tome da nije kriv, pozivajući ga da dokaže svoju nevinost. Po mišljenju ESLJP, takve izjave su predstavljale izraz donošenja konačnog stava u pogledu ishoda suđenja, s naglašenim opredeljenjem za osuđujuću presudu protiv podnosioca predstavke. Te izjave nisu u saglasnosti sa zahtevima člana 6 stav 1 i izazvale su kod podnosioca predstavke bojazan da dati sudija nije nepristrasan. ESLJP je takođe konstatovao da je iz izjava koje je predsednica suda davala u štampi bilo jasno da je ona ubeđena u krivicu podnosioca predstavke. Čak je sugerisala da podnosilac predstavke treba da dokaže da nije kriv, što je u suprotnosti sa samim načelom pretpostavke nevinosti, a to je jedno od osnovnih načela na kojima počiva demokratska država. ESLJP je takođe zaključio da je u datom slučaju bio prekršen i član 6 stav 2 Konvencije.

b. Sudije moraju ispoljiti uzdržanost kada kritikuju druge državne službenike i, naročito, kada kritikuju druge sudije

U predmetu *Di Giovanni protiv Italije*, br. 51160/06, od 9. jul 2013. godine, podnositeljka predstavke, predsednica jednog suda u Napulju, izjavila je u novinskom intervjuu da je jedan član konkursne komisije iskoristio uticaj da bi pomogao rođaku na javnom konkursu raspisanom za nove sudije i javne tužioce. U to vreme pokrenuta je krivična istraga protiv jednog člana konkursne komisije osumnjičenog da je falsifikovao rezultate konkursa da bi pomogao određenom kandidatu. Bili su objavljeni i drugi članci u kojima je povezano ime jednog sudije iz Napulja s navodnim malverzacijama u sprovođenju konkursa. Disciplinski odbor Nacionalnog saveta sudstva (CSM) proglasio je podnositeljku predstavke delimično krivom zbog toga što, kako je navedeno, nije ispunila svoju dužnost u pogledu poštovanja i diskrecije prema članovima CSM i jednog od njenih kolega koji je mogao da se prepozna po intervjuu koji je dala novinama, zbog čega je podnositeljka predstavke ukorena. ESLJP je podsetio da je sudija dužan da poštuje diskreciju i zaključio je da je mešanje u pravo na slobodu izražavanja podnositeljke predstavke bilo srazmerno, primećujući da se za glasine koje je podnositeljka predstavke u tom intervjuu ponovila o kolegi sudiji koji se mogao prepoznati, a da pritom u samom intervjuu nije dopustila mogućnost da te tvrdnje ne budu tačne, ispostavilo da su bile potpuno neosnovane, a jedina kazna koja joj je izrečena za to bila je ukor. Prema tome, ESLJP je zaključio da u datom slučaju nije bio prekršen član 10.

U predmetu *Simić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 75255/10, od 15. novembra 2016. godine, podnosilac predstavke se požalio po članovima 6 stav 1 i 10 Konvencije zbog toga što je razrešen dužnosti sudije Ustavnog suda. Razlog za njegovo razrešenje bilo je pismo koje je uputio visokim funkcionerima i jedan intervju dat medijima (pored neovlašćeno održane konferencije za štampu) u kome je razmatrao rad Ustavnog suda, optuživši ga za korupciju. Kada je reč o navodnom kršenju prava podnosioca predstavke na slobodu izražavanja, ESLJP je konstatovao da je odluka o razrešenju bila suštinski povezana s njegovim postupcima kojima je naneo štetu ugledu Ustavnog suda i reputaciji sudije. ESLJP je zaključio da je pritužba podnosioca predstavke po osnovu člana 6 očigledno neosnovana i celu predstavku je odbacio kao neprihvatljivu.

Nasuprot tome, u predmetu *Kudeshkina protiv Rusije* (gore pomenutom), podnositeljka predstavke se požalila da je razrešena sudijske dužnosti nakon izjava koje je dala medijima tokom izborne kampanje. Smatrala je da je time bilo povređeno njeno pravo na slobodu izražavanja. ESLJP je ustanovio da podnositeljka predstavke nije dobila važna procesna jemstva u disciplinskom postupku i da je kazna koja joj je bila izrečena nesrazmerno stroga i takva da je mogla imati „parališuće dejstvo” na sudije koje pozele da se angažuju u javnoj debati o delotvornosti pravosudnih institucija.

c. Razrešenje sa sudijske funkcije – mešanje u privatni i profesionalni život po članu 8

U predmetu *Özpinar protiv Turske*, br. 20999/04, od 19. oktobra 2010. godine, podnositeljka predstavke razrešena je dužnosti sudije ne samo zbog profesionalnih razloga već i zbog navoda o njenom

privatnom životu. ESLJP je zaključio da se istraga njenog profesionalnog i ličnog života, kao i razrešenje koje je usledilo, mogu smatrati mešanjem u njeno pravo na poštovanje privatnog života. ESLJP je priznao da dužnost sudije da poštuje profesionalnu etiku može u određenoj meri zadirati i u privatni život sudije. To, na primer, može da se dogodi onda kada ponašanje sudije nanese štetu ugledu ili imidžu pravosudne ustanove. Međutim, u ovom konkretnom slučaju, ESLJP je utvrdio da je razrešenje podnositeljke predstavke, što je bitno uticalo na njenu karijeru, bilo nesrazmerno legitimnom cilju kome se težilo, uzimajući pritom u obzir i nepostojanje bilo kakvih jemstava u postupku koji je vođen i obrazloženje koje je navedeno u odlukama domaćih instanci.

U jednom broju naknadnih predmeta, ESLJP je zaključio da je razrešenje sudija sa sudijske dužnosti zbog profesionalnih grešaka predstavljalo mešanje u njihovo pravo na poštovanje „privatnog života”, s obzirom na uticaj koji je to imalo na njihovu karijeru, reputaciju i društvene i profesionalne odnose, kao i njihovo materijalno blagostanje (*Oleksandr Volkov protiv Ukrajine*, br. 21722/11, ESLJP 2013, *Kulykov i drugi protiv Ukrajine*, br. 5114/09 i 17 drugih, stav 138, od 19. januara 2017. godine; *Ermenyi protiv Mađarske*, br. 22254/14, od 22. novembar 2016. godine). Sličan predmet je u postupku pred Velikim većem (*Denisov protiv Ukrajine* [VV], predstavka br. 76639/11).

d. Sudije ne treba da dozvole da njihova lična verska uverenja stanu na put njihove nepristrasne sudijske uloge (član 9 Konvencije)

U predmetu *Pitkevich protiv Rusije (odl.)*, br. 47936/99, od 8. februara 2001. godine, podnositeljka predstavke, sudija po profesiji, bila je članica (Pentekostne) Crkve žive vere, a razrešena je dužnosti zbog profesionalnih propusta. Podnositeljka predstavke se pozvala na članove 10 i 14 Konvencije požalivši se da je njeno razrešenje predstavljalo neopravdano i diskriminatorno mešanje u njeno ostvarivanje slobode veroispovesti i izražavanja. ESLJP je odbacio pritužbe podnositeljke predstavke kao očigledno neosnovane. Navodno nedolično ponašanje podnositeljke predstavke prilikom obavljanja sudijskih dužnosti bilo je precizno utvrđeno. Činjenični osnov njenog razrešenja odnosio se isključivo na njene zvanične aktivnosti (zastrašivanje stranaka u postupku pred sudom, kao i promovisanje Crkve (kojoj je pripadala) na štetu državnih interesa u pogledu zaštite vladavine prava), i nije se odnosilo na izražavanje njenih stavova u privatnom životu. Stoga su te činjenice bile „relevantne” za utvrđivanje podobnosti podnositeljke predstavke za sudijsku funkciju i dovele su u pitanje njenu nepristrasnost, kao i autoritet sudstva. Dopushtajući određeno unutrašnje polje slobodne procene na tom planu, ESLJP je ustanovio da su razlozi koje su vlasti u ovom predmetu navele bili „dovoljni” za mešanje u prava podnositeljke predstavke po osnovu člana 10. Konvencije.

e. Sudije mogu biti podvrgnute obavezi da se uzdrže od uživanja slobode okupljanja i udruživanja

U predmetu *Maestri protiv Italije* [VV], br. 39748/98, ESLJP 2004-I, protiv podnosioca predstavke, profesionalnog sudije, bio je pokrenut disciplinski postupak zbog toga što je od 1981. do 1993. godine bio član jedne masonske lože. Domaće vlasti su saopštile da je pripadništvo masonskoj loži u suprotnosti sa disciplinskim pravilima koja važe za sudiju zbog toga što su masonska i sudijska zakletva inkompatibilne i zbog veoma jakih hijerarhijskih veza i veza solidarnosti koje vladaju među masonima. ESLJP je zaključio da u datom slučaju nije bio ispunjen uslov predvidljivosti relevantnih odredaba, te da se stoga ovde radilo o mešanju koje nije bilo propisano zakonom. Stoga je ESLJP ustanovio da je u tom slučaju bio prekršen član 11 Konvencije, ali u presudi nije doneo nikakav zaključak o spojivosti masonerije i sudijske profesije.

3. Sudijski imunitet od građanskopravne odgovornosti za postupke preduzete u profesionalnom svojstvu i pravo na pristup sudu prema članu 6 stav 1 Konvencije

Predmet *Sergey Zubarev protiv Rusije*, br. 5682/06, od 5. februara 2015. godine, odnosio se na

odbijanje domaćih sudova da prihvate tužbu za klevetu protiv sudije – u tom odbijanju sudovi su se pozivali na sudijski imunitet. Podnosilac predstavke Zubarev, advokat po profesiji, podneo je tužbu za klevetu protiv sudije koji je od advokatske komore u aprilu 2005. godine zatražio da pokrene disciplinski postupak protiv njega zbog njegovog ponašanja u parničnim postupcima. Sudija je, naime, tvrdio da je Zubarev prouzrokovao kašnjenja čitavom nizu parničnih postupaka u kojima je zastupao jednu stranku zbog toga što bi bez valjanog razloga izostao sa ročišta. U maju 2005. godine sudovi su odbili da uzmu u razmatranje njegovu tužbu zbog toga što je sudija, po njima, uživao imunitet u profesionalnom svojstvu kao sudija koji predsedava u parničnom postupku. Ta odluka je u drugom stepenu, po žalbi, potvrđena u junu 2005. godine. Podnosilac predstavke se pre svega pozvao na član 6 stav 1 i u predstavi naveo da mu je zbog toga što su nacionalni sudovi odbili da u meritumu prihvate njegovu tužbu za klevetu protiv sudije bio uskraćen pristup sudu. ESLJP je zaključio da se može konstatovati da je postojao razuman odnos srazmernosti između sudijskog imuniteta u sprovođenju pravde i legitimnog cilja kome se težilo u javnom interesu, te da stoga u datom slučaju nije bio prekršen član 6 stav 1.

4. Uzbunjivanje

Kada je reč o javnim tužiocima, u predmetu *Guja protiv Moldavije* [VV], br. 14277/04, ESLJP 2008, ESLJP je ustanovio da je bio prekršen član 10 zbog toga što je jedan član Vrhovnog tužilaštva bio otpušten s posla jer je omogućio da u štampu procure dokazi o očiglednom Vladinom mešanju u sistem krivičnog pravosuđa. Trebalo je razmotriti nekoliko različitih činilaca kako bi se utvrdila srazmernost mešanja u slobodu izražavanja državnog službenika u takvim slučajevima: prvo, trebalo je razmotriti pitanje postojanja zakona ili internih propisa kojima se uređuje prijavljivanje nepravilnosti; drugo, valjalo je razmotriti interes javnosti za obelodanjivanje takvih podataka; treće, trebalo je utvrditi da li su obelodanjene informacije zaista bile verodostojne. Kada je reč o pitanju kakvu je štetu mogao da pretrpi organ javne vlasti o kome je reč, ESLJP je ustanovio da uprkos negativnim posledicama koje je to obelodanjivanje nesumnjivo donelo javnom tužilaštvu, interes javnosti za dostavljanje informacija o nedoličnim pritiscima i pogrešnim postupcima unutar te institucije ima toliki značaj da taj značaj nadilazi interese održavanja poverenja javnosti u nezavisnost institucije o kojoj se radi. Nakon što je pažljivo odmerio sve interese koji su se tu ispoljili, ESLJP je zaključio da mešanje u pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja, a naročito mešanje u njegovu slobodu prenošenja informacija nije bilo „neophodno u demokratskom društvu“.

C. Reagovanje sudstva

1. Reakcija sudstva u situaciji kada je suočeno s prekomernim napadima na svoj ugled, a ti napadi potiču od medijskih kampanja ili od pojedinaca

Iako sudije i sudovi mogu reagovati na ono što se tumači kao izrazito prekomeran napad i mogu preduzeti mere u odbranu ugleda sudstva, njihova reakcija treba da bude srazmerna.

U predmetu *De Haes i Gijssels protiv Belgije*, podnosioci predstavke, novinari po profesiji, objavili su pet članaka u kojima su nadugačko i veoma oštro kritikovali sudije Apelacionog suda u Antverpenu zbog toga što su u jednoj brakorazvodnoj parnici starateljstvo nad decom poverile ocu, belgijskom javnom beležniku. Godine 1984. supruga i tast i tašta tog javnog beležnika podneli su krivičnu prijavu u kojoj su tog čoveka optužili za incest i za zlostavljanje dece, ali je sud kome su podneli prijavu zaključio da prijavu odbaci jer nema dela o kome je reč. Sudije su se odlučile na neuobičajeni korak i podnele su odštetni zahtev protiv novinara, a taj njihov odštetni zahtev prihvatili su i potvrdili su svojim presudama i Osnovni sud (*tribunal de*

première instance) i Apelacioni sud u Briselu. Podnosioci predstavke su u predstavci naveli da je presudom koja im je izrečena prekršen član 10 Konvencije. ESLJP je, između ostalog, zaključio da *sudovi kao garanti pravde čija je uloga suštinski važna u državi zasnovanoj na vladavini prava moraju uživati poverenje javnosti. Stoga oni moraju biti zaštićeni od destruktivnih napada koji su neosnovani, posebno s obzirom na činjenicu da su sudije već vezane obavezom na diskreciju koja ih sprečava da odgovore na kritike*. Ipak, na osnovu činjenice tog konkretnog predmeta, ESLJP je ustanovio da jeste bio povređen član 10. Komentari novinara o kojima je reč nesumnjivo su bili izuzetno kritični; međutim, oni su ipak delovali srazmerno ogorčenosti i uznemirenju koje i inače izazivaju teme kojima su se oni u svojim člancima bavili.

U predmetu *Obukhova protiv Rusije*, br. 34736/03, od 8. januara 2009. godine, podnositeljka predstavke (novinarka po profesiji) požalila se da je ograničenje njenog prava na objavljivanje materijala u vezi sa jednom saobraćajnom nesrećom u kojoj je učestvovao i izvesni sudija ili o sudskom postupku koji je u vezi s tom nesrećom bio u toku bilo u potpunom neskladu sa članom 10 Konvencije. To ograničenje je naloženo u sklopu postupka za klevetu koji je sudija o kome je reč pokrenuo protiv podnositeljke predstavke zato što je ona prethodno objavila članak u kome je reprodukovala pismo okrivljenog u toj saobraćajnoj nesreći u kome se tvrdi da je sudija iskoristio svoj službeni položaj i veze u pravosuđu u postupcima koji su bili u toku i u kojima je učestvovao kao privatno lice. ESLJP je prihvatio da su navodi o kojima je reč zaista mogli da nanesu štetu ugledu te sudije i autoritetu pravosudnog sistema u celini. Ipak, iako je privremena ta mera odgovarala legitimnom cilju kome se težilo, po mišljenju ESLJP njen opseg je bio preterano široko određen. Ta privremena mera kojom su novinarki i listu za koji je radila određena ograničenja u tom smislu da nisu smeli da objave ništa što se odnosilo na saobraćajnu nesreću ili na sudski postupak do izricanja presude po tužbi za klevetu imala je prekomerno širok i nesrazmeran obim dejstva. Takva privremena mera nije mogla da donese korist nego samo štetu autoritetu sudstva jer je još više umanjila transparentnost i podstakla je sumnje u nepristrasnost suda. Stoga je ESLJP ustanovio da je u datom slučaju bio prekršen član 10 Konvencije.

U predmetu *Poyraz protiv Turske*, br. 15966/06, od 7. decembra 2010. godine, podnosilac predstavke bio je jedan od glavnih inspektora u Ministarstvu pravde, odgovoran za sprovođenje istrage povodom navodno profesionalnog i nesavesnog ponašanja jednog sudije. U izveštaju čiji je koautor bio podnosilac predstavke profesionalno ponašanje tog sudije – koji je u međuvremenu imenovan za sudiju kasacionog suda – oštro je kritikovano kroz iskaze svedoka koji su, između ostalog, ukazivali na seksualno uznemiravanje. Izveštaj je procurio u štampu i televizije su o njemu opsežno izveštavale, objavljujući razgovore s podnosiocem predstavke, sudijom o kome je reč i svedocima. Odgovarajući na optužbe da je umešan u političku zaveru protiv tog sudije, podnosilac predstavke je objavio pismenu izjavu za štampu u kojoj je tvrdio da se o tom sudiji trenutno vodi 15 različitih istraga i da on nije želeo da navede imena žrtava progona da bi sprečio eventualna ubistva. Sudija je protiv podnosioca predstavke podneo tužbu sa odštetnim zahtevom. Podnosiocu predstavke je naloženo da isplati odštetu sudiji, a njegova žalba upućena kasacionom sudu je odbačena. ESLJP je ustanovio da u datom slučaju nije bio prekršen član 10. U presudi su razjašnjena izvesna pitanja koja se odnose na pravo na slobodu izražavanja lica koja vrše javnu vlast. ESLJP je stao na stanovište da takva lica moraju ispoljiti uzdržanost kako ne bi nastajale neravnopravne situacije onda kada ta lica daju izjave o običnim građanima čiji je pristup medijima znatno ograničeniji. Takva lica moraju biti posebno oprezna i budna kada vode istrage u kojima se radi o informacijama koje su zaštićene službenom tajnom upravo zato da bi se obezbedilo valjano sprovođenje pravde.

2. Reakcije sudstva onda kada vlada pokreće zakonske reforme

a. Sudije imaju pravo da govore na srazmeran način o reformama koje utiču na sudstvo (sloboda izražavanja)

U predmetu *Previti protiv Italije* (odl.), br. 45291/06, od 8. decembra 2009. godine, ESLJP je stao na

stanovište da sudije, u svom svojstvu pravnih eksperata, mogu izražavati svoje stavove, uključujući one kritičke, o pravnim reformama koje pokreće vlada. Takav kritički stav, ako je izražen na odgovarajući način, ne dovodi u pitanje ugled sudstva niti ugrožava nepristrasnost sudija u datoj situaciji. Kako je saopštio ESLJP, *činjenica da, u opštoj primeni načela demokratije i pluralizma, određene sudije ili grupe sudija mogu, u svojstvu pravnih eksperata, izraziti rezerve ili kritike u pogledu zakonodavnih predloga vlade ničim ne podriva pravičnost sudskih postupaka na koje bi ti predlozi mogli da budu primenjeni.*

Podnosilac predstavke u tom predmetu bio je advokat i istaknuta ličnost u nacionalnoj politici. Godine 1995, u kontekstu jednog slučaja koji je uživao ogroman publicitet, a ticao se korporativne kontrole nad velikom hemijskom grupacijom IMI/SIR, podnosilac predstavke je optužen za korupciju u pravosuđu. U novembru 1999. godine on i još sedam suoptuženih lica izvedeni su pred krivični sud. U maju 2006. godine kasacioni sud ga je osudio na kaznu zatvora u trajanju od šest godina. ESLJP je uzeo u obzir izjave koje je jedan broj pripadnika nacionalnog pravosuđa u to vreme dao štampi i članke koji su bili objavljeni u jednom časopisu, ali i u listu čiji je izdavač bilo Nacionalno udruženje sudija i tužilaca. U tim dokumentima kritikovana je politička klima u kojoj se suđenje odvijalo, zakonodavne reforme koje je vlada predložila i strategija odbrane koju je zastupao podnosilac predstavke. Međutim, u tim člancima nije bilo izjava o krivici podnosioca predstavke. Udruženje sudija i tužilaca je, opet ne ulazeći u raspravu o tome da li je podnosilac predstavke počinio krivična dela koja su mu stavljena na teret, takođe izrazilo protivljenje ideji da lice koje je optuženo treba da ima pristup spisku nacionalnih pružalaca pravničkih usluga koji zastupaju određene stavove. Činjenica da, u skladu s načelima demokratije i pluralizma, da su neki pojedinci ili grupe među profesionalnim pravnicima izrazili u svojstvu pravnih eksperata rezerve ili kritike u vezi s vladinim predlogom zakona nije mogla negativno da se odrazi na pravičnost sudskog postupka na koji je taj zakon mogao biti primenjen. Osim toga, sudovi pred kojima je vođen postupak u slučaju ovog podnosioca predstavke bili su sastavljeni isključivo od profesionalnih sudija kojima su njihovo radno iskustvo i profesionalna obuka omogućili da se uzdignu iznad svakog spoljnog uticaja. Takođe je bilo potpuno legitimno da sudije koje nisu učestvovalе u postupku o kome je reč komentarišu strategiju odbrane jedne istaknute javne ličnosti u procesu o kome se sveobuhvatno izveštavalo u medijima i kome su mediji posvetili veliku pažnju. Sledstveno tome, ESLJP nije mogao da ustanovi da su komentari koji su iznošeni u kontekstu postupka IMI/SIR umanjili izgledе podnosioca predstavke za pravično suđenje. Njegove pritužbe su odbačene kao očigledno neosnovane.

U predmetu *Baka protiv Mađarske* [VV], br. 20261/12, ESLJP 2016, podnosilac predstavke se požalio da je njegov mandat predsednika Vrhovnog suda prevremeno okončan zbog stavova koje je javno iznosio u svojstvu predsednika Vrhovnog suda i predsednika Nacionalnog pravosudnog saveta. On je kritikovao ustavne i zakonodavne reforme u delu u kome su se odnosile na sudstvo, u vezi s pitanjima funkcionisanja i reforme pravosudnog sistema, nezavisnosti sudija i stalnosti sudijske funkcije i u vezi sa sniženjem starosne granice za penzionisanje sudija, što su sve, po oceni ESLJP, bila pitanja od javnog interesa. On u svojim izjavama nije izašao iz okvira strogo profesionalne kritike. Po oceni ESLJP, ako se sagleda tok događaja u celosti, umesto da se izdvajaju kao zasebni pojedinačni incidenti, u ovom konkretnom slučaju postojali su *prima facie* dokazi o uzročno-posledičnoj vezi između ostvarivanja prava na slobodu izražavanja podnosioca predstavke i prekida njegovog mandata. ESLJP je zaključio da se tu radilo o mešanju u ostvarivanje njegovog prava na slobodu izražavanja. Dalje je ESLJP analizirao slučaj polazeći od pretpostavke da je to mešanje bilo „propisano zakonom”, ali nije mogao da prihvati da je ono težilo legitimnom cilju na šta se država pozivala. Iako je za ESLJP već i to bilo dovoljno da ustanovi povredu Konvencije, on je slučaj ispitivao i dalje kako bi utvrdio da li je to mešanje bilo neophodno u demokratskom društvu. U vezi s pitanjem slobode izražavanja sudija, ESLJP je saopštio da *pitanja koja se odnose na funkcionisanje pravosudnog sistema spadaju u javni interes, a debata o takvim pitanjima, po pravilu, uživa visok stepen zaštite na osnovu člana 10. Čak i ako pitanje o kome se vodi debata ima političke implikacije, to samo po sebi nije dovoljno da spreči jednog sudiju*

da daje izjave o tom pitanju. Pitanja u vezi s podelom vlasti mogu obuhvatiti vrlo važne teme u jednom demokratskom društvu za koje javnost ima legitimni interes da o njima bude detaljno obavještena i koja spadaju u domen političke debate. Po oceni ESLJP, ne samo da je podnosilac predstavke imao pravo nego je bio i dužan kao predsednik Nacionalnog pravosudnog saveta da izrazi svoje mišljenje o zakonodavnim reformama koje su se odražavale na sudstvo, pošto je prikupio i rezimirao mišljenja nižih sudova. On je takođe iskoristio svoja ovlašćenja da pred Ustavnim sudom ospori neke od relevantnih zakona i iskoristio je mogućnost da u dva navrata neposredno pred Parlamentom izrazi svoj stav, u skladu sa parlamentarnim pravilima. Osim toga, prevremeni prekid mandata podnosioca predstavke nesumnjivo je imao „parališuće dejstvo” u tom smislu što je morao obeshrabiliti ne samo njega nego i ostale sudije i predsednike sudova od budućeg učestvovanja u javnim raspravama o zakonodavnim reformama koje utiču na sudstvo i, šire gledano, o pitanjima koja se tiču nezavisnosti sudstva. Mešanje koje je bilo predmet predstavke ovog podnosioca nije bilo „neophodno u demokratskom društvu” bez obzira na unutrašnje polje slobodne procene koje nacionalne vlasti imaju na raspolaganju te se u datom slučaju radilo o povredi prava podnosioca predstavke na slobodu izražavanja zajamčenog članom 10.

D. Strategije komunikacije

Mišljenje br. 7 KVES-a o pravosuđu i društvu, od 25. novembra 2005. godine

Vidi naročito odeljke o odnosima sudova i javnosti uz poseban osvrt na ulogu sudova u demokratiji (Odeljak A) i na odnos sudova s medijima (Odeljak C), čije su glavne teze predstavljene u daljem tekstu.

1. Odnosi sudova sa javnošću uz poseban osvrt na ulogu sudova u demokratiji

Odgovarajuće informacije o funkcijama sudstva i njegove uloge, koja je potpuno nezavisna od ostalih državnih struktura mogu delotvorno doprineti boljem razumevanju sudova kao kamena-temeljca demokratskih ustavnih sistema, kao i ograničenosti njihovih funkcija. Ta ideja ne podrazumeva da se sudovi pretvaraju u medijski cirkus, nego da doprinose transparentnosti sudskog postupka. Prvi način da se sudske institucije učine dostupnijima jeste da se uvedu opšte mere za informisanje javnosti o aktivnostima sudova.

S tim u vezi KVES se poziva na svoje preporuke iznete u Mišljenju br. 6 (2004) o obrazovnom radu sudova i o potrebi da se organizuju posete učenika i studenata ili bilo koje druge grupe koja je zainteresovana za sudske aktivnosti. To ne menja činjenicu da je i država dužna da svakome dok još pohađa školu ili fakultet obezbedi građansko obrazovanje u kojem će znatna pažnja biti posvećena upravo pravosudnom sistemu. Sami sudovi mogu da učestvuju u širenju informacija o pristupu pravdi (kroz periodične izveštaje, štampane vodiče namenjene građanima, pomoću interneta, informativnih punktova itd); KVES je preporučio da se razvijaju obrazovni programi u cilju pružanja specifičnih informacija (na primer o tome kakva je priroda dostupnih sudskih postupaka; kolika je prosečna dužina postupka pred različitim sudovima; koliki su sudski troškovi; kakva su alternativna sredstva za rešavanje sporova koja stoje na raspolaganju stranaka; koje su to precedentne presude koje su sudovi izrekli ...).

Publicitet ročišta u smislu člana 6 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava tradicionalno se posmatra kao jedini kontakt između sudova i opšte javnosti, usled čega su sredstva masovnog informisanja bila jedini sagovornici sudova. Međutim, taj stav se ubrzano menja. Dužnost sudija da budu nepristrasne i diskretne danas ne treba da se tumači kao prepreka za sudove da aktivno učestvuju u informisanju javnosti

pošto je upravo ta uloga istinski garant sudske nezavisnosti. KVES smatra da države članice treba da podstiču sudstvo da preuzme jednu ovako aktivnu ulogu širenjem i unapređivanjem obima svoje „obrazovne uloge”. Sudovi se više ne mogu ograničavati samo na izricanje odluka; sudovi treba da deluju i kao „komunikatori” i „facilitatori”. KVES smatra da sudovi, koji su, po pravilu, saglasni da učestvuju u edukativnim programima kada ih na to pozovu, oni sada treba da postanu i promoteri takvih programa.

2. Odnos sudova s medijima

Mediji imaju pristup pravosudnim informacijama i ročištima u skladu s modalitetima i ograničenjima koji su utvrđeni unutrašnjim pravom. Ne treba ni na koji način sprečavati medije da kritikuju način organizacije ili funkcionisanja pravosudnog sistema. Pravosudni sistem treba da prihvati ulogu medija koji kao posmatrači sa strane mogu da osvetle određene nedostatke i da konstruktivno doprinesu poboljšanju sudskih metoda i kvaliteta usluga koje oni pružaju korisnicima.

Sudije svoje mišljenje prvenstveno izražavaju u odlukama koje donose i nema potrebe da te svoje odluke obrazlažu u štampi ili da daju javne izjave putem štampe o predmetima u kojima presuđuju. Ipak, bilo bi korisno da se poboljša kontakt između sudova i medija: da se poboljša razumevanje uloga koje imaju i jedni i drugi; da se javnost informiše o prirodi, nadležnostima, ograničenjima i složenosti sudijskog rada; da se isprave moguće činjenične greške u medijskim izveštajima o određenim predmetima.

Novinarske škole treba podsticati da organizuju posebne kurseve o pravosudnim institucijama i postupcima. KVES smatra da svaka od tih profesija (i sudije i novinari) treba da sačini kodeks profesionalnog ponašanja prema predstavnicima one druge profesije i kodeks izveštavanja o sudskim predmetima. KVES preporučuje da se uspostavi jedan efikasan mehanizam koji bi mogao da bude u formi nezavisnog tela, a bavio bi se problemima izazvanim medijskim izveštavanjem o nekom sudskom predmetu ili teškoćama s kojima se suočava neki novinar u nastojanju da obavi svoj informativni zadatak. Taj mehanizam bi davao opšte preporuke kako bi se sprečilo da se ponovi neki od već uočenih problema.

Takođe treba podstaći na osnivanje službe za prijem i informacije pri sudovima, ne samo da bi se, kako je gore već pomenuto, izrazila dobrodošlica građanima i da bi se pružila pomoć korisnicima sudskih službi nego i da bi se pomoglo medijima da bolje shvate način funkcionisanja pravosudnog sistema. Takve usluge, nad kojima bi sudije vršile nadzor, mogle bi da teže ostvarenju sledećih ciljeva: da saopštavaju medijima sažetke informacija o sudskim odlukama; da medijima pružaju činjenične informacije o tim odlukama; da budu spona koja će omogućiti saradnju s medijima kada se radi o onim suđenjima koja izazivaju naročitu pažnju javnosti; da pruže činjenična razjašnjenja ili ukažu na ispravke u vezi sa načinom izveštavanja medija o nekim slučajevima (preko predstavnika za štampu).

Načelo javnosti sudskih rasprava podrazumeva da građanima i medijskim poslenicima treba omogućiti pristup sudnicama u kojima se odvijaju suđenja, ali najnovija oprema za audio-vizuelno izveštavanje daje predmetu o kome je reč toliko veliki uticaj da se na taj način potpuno transformiše pojam javne rasprave. To može predstavljati izvesnu prednost u smislu podizanja nivoa svesti građana o načinu vođenja sudskog postupka i poboljšanja predstave o pravosudnom sistemu, ali postoji i opasnost da prisustvo televizijskih kamera u sudnici ometa sam postupak i utiče na ponašanje učesnika u suđenju (sudija, tužilaca, advokata, stranaka u sporu, svedoka itd.).

Iako mediji imaju ključnu ulogu u obezbeđivanju prava na informisanje javnosti i, po oceni Evropskog suda za ljudska prava, deluju kao „čuvari demokratije”, (*democracy's watchdog*), oni ponekad mogu da naruše privatnost ličnosti, nanoseći štetu njihovom ugledu i podrivajući pretpostavku nevinosti, za šta pojedinci mogu legitimno tražiti obeštećenje na sudu. Traganje za senzacionalističkim pričama i komercijalna konkurencija između različitih medija nose sobom rizik od preterivanja i pravljenja grešaka na tom putu. U krivičnim predmetima ponekad se optuženi javno opisuju kao krivci ili se u medijima polazi od toga da su krivi i pre nego što sud utvrdi njihovu krivicu. Čak i kada sud na kraju postupka donese oslobađajuću presudu,

tim ljudima i njihovom ugledu su medijski izveštaji već mogli da nanese nenadoknadivu štetu i ta šteta se ne može otkloniti oslobađajućom presudom.

Zbog toga sudovi treba da vrše svoju dužnost u skladu sa sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava i uspostave ravnotežu između konkurentnih vrednosti zaštite ljudskog dostojanstva, privatnosti, ugleda i pretpostavke nevinosti, s jedne strane, i slobode informisanja, s druge strane.

Kada rad nekog sudije ili suda budu izloženi medijskom osporavanju ili kritikama (ili kada to preko medija čine političari ili drugi socijalni akteri) iz razloga koji su povezani sa sprovođenjem pravde, KVES smatra da, s obzirom da su sudije dužne da ispolje uzdržanost, one moraju da se uzdrže od toga da reaguju preko medija. Imajući na umu činjenicu da sudovi mogu da isprave pogrešne informacije koje su objavljene u štampi, KVES smatra da bi bilo poželjno da nacionalni pravosudni sistemi koriste lica ili neko telo (na primer, Visoki savet pravosuđa ili udruženja sudija) koji bi trebalo da ažurno i efikasno odgovore na takve izazove ili napade u odgovarajućim slučajevima.

3. Kako Evropski sud za ljudska prava komunicira s javnošću i kako informiše o svojoj sudskoj praksi?

a. Internet sajt i društveni mediji

U žiži politike komunikacija ESLJP nalazi se njegov veb-sajt (www.echr.coe.int). Arhitektura sajta omogućuje pristup sudskim dokumentima na 40 jezika. Veb-sajt pruža širok spektar informacija o svim aspektima rada Suda, uključujući najnovije vesti o njegovim aktivnostima i predmetima u kojima rešava; tu su detalji o sastavu Suda, organizaciji i načinu njegovog rada; informacije o publikacijama Suda i osnovni materijali vezani za Konvenciju; statistički i drugi izveštaji; informacije za potencijalne podnosioc predstavlki i posetioce.

Vesti o Sudu mogu se pratiti na Tviteru (*Twitter*). Pored toga, na zasebnom Tviterovom nalogu (*Twitter account*) mogu se naći podaci o najnovijim publikacijama na različitim jezicima, novim prevodima koji su uneti u bazu sudske prakse HUDOC i svim drugim novinama u oblasti informacija i publikacija vezanih za sudsku praksu.

Uz pomoć volontera iz Irske, sve sednice Suda (*hearings*) se snimaju u celini i postavljaju na internet sajt Suda, gde ostaju trajno dostupni.

b. Komunikacija s medijima

U odeljenju za štampu ESLJP rade službenici koji su dostupni kako bi pružili pomoć novinarima u rešavanju njihovih specifičnih zahteva i kako bi odgovorili na njihova pitanja na nekoliko različitih jezika. Saopštenja za štampu (*Press releases*) sadrže sažetke presuda i odluka Suda, kao i informacije o predmetima koji su u toku i o aktivnostima Suda u celini uzev. Saopštenja za štampu objavljuju se na engleskom i francuskom jeziku i dostupna su u bazi HUDOC. Neka saopštenja za štampu koja se odnose na predmete koji uživaju veliki publicitet prevode se i na nezvanične jezike. Saopštenja se mogu dobijati sistematski ako se prati Sud na Tviteru, a moguće je i pretplatiti se na RSS ili se prijaviti na mejling listu.

Evropski sud za ljudska prava godišnju konferenciju za štampu (*press conference*) drži u januaru. Tom prilikom predsednik Suda iznosi statističke podatke za minulu godinu i govori o najvažnijim događajima koji su se u tom periodu zbili. On odgovara i na novinarska pitanja. Predsednik i drugi članovi Suda takođe povremeno daju intervju medijima.

c. Baza podataka iz sudske prakse HUDOC

Baza podataka HUDOC (*HUDOC database*) omogućuje da se pristupi presudama Velikog veća, veća i odbora,

odlukama, predmetima o kojima su obavestene tužene države, savetodavnim mišljenjima, pravnim rezimeima i saopštenjima Evropskog suda za ljudska prava, odlukama i izveštajima nekadašnje Evropske komisije za ljudska prava i rezolucijama Komiteta ministara. HUDOC interfejs (*interface*) trenutno postoji na engleskom, francuskom, ruskom, španskom i turskom jeziku. U toku su planovi da se razviju verzije na bugarskom, gruzijskom i ukrajinskom. Program prevoda je poslužio kao važan katalizator za formiranje mreže partnera koji obezbeđuju prevod sudskih predmeta i publikacije na tim jezicima.

d. Ostale publikacije i informativni instrumenti

Sekretarijat Suda objavljuje izvestan broj materijala koji pomažu u razumevanju sudske prakse i zvaničnih tekstova ESLJP. Informacije iz sudske prakse (*Case-law information notes*) koje se objavljuju svakog meseca sadrže sažetke slučajeva za koje se smatra da su posebno zanimljivi. Te informacije se sada u celosti prevode na italijanski, ruski i turski jezik, dok se sažeci nekih posebno važnih predmeta prevode i na druge jezike. Takođe postoji Vodič za pitanje prihvatljivosti (*Admissibility Guide*) u kome se utvrđuju kriterijumi prihvatljivosti na osnovu sudske prakse Suda, a tu su i vodiči sudske prakse (*case-law guides*) posvećeni raznim članovima Konvencije, kao i istraživački izveštaji (*research reports*) o multidisciplinarnim temama. *Jurisconsult's Overview* pruža dragocen uvid u najvažnije presude i odluke koje ESLJP donese svake godine, posebno ukazujući na najistaknutije aspekte zaključaka Suda i njihovu važnost za razvoj sudske prakse. Ta publikacija izlazi dva puta godišnje, a postoji i verzija koja izlazi jednom godišnje u vidu Godišnjeg izveštaja (*Annual Report*) kao „opšti pregled sudske prakse ESLJP”. Priručnike iz evropskog prava (*European law handbooks*) zajednički objavljuju ESLJP, Agencija Evropske unije za osnovna prava (FRA) i Savet Evrope. Takođe postoji i zajednička publikacija (*joint publication*) ESLJP i Međameričkog suda za ljudska prava.

Odeljenje za štampu ESLJP obezbeđuje osnovne činjenice (*factsheets*) o sudskoj praksi i predmetima koji su u toku u vezi sa mnoštvom pitanja koja su multidisciplinarna po svojoj prirodi. Zasad postoji 60 publikacija *factsheet* na engleskom i francuskom jeziku, a mnoge među njima su prevedene na nemački, grčki, italijanski, poljski, rumunski, ruski, španski i turski jezik uz podršku koju su, između ostalog, pružile države o kojima je reč i nacionalne institucije za zaštitu ljudskih prava. Te publikacije pružaju čitaocu jezgrovit pregled najrelevantnijih slučajeva u vezi sa određenom temom i redovno se ažuriraju kako bi se odrazio razvoj sudske prakse. Odeljenje za štampu takođe priprema izveštaje o pojedinačnim zemljama članicama (*Country Profiles*) za svaku od četrdeset sedam zemalja članica Saveta Evrope. Ti „profili država”, koji se takođe redovno ažuriraju, sadrže opšte i statističke informacije o svakoj zemlji članici, kao i rezime najvažnijih predmeta u odnosu na tu zemlju.

Snimljen je i *film* o Evropskom sudu za ljudska prava koji je koncipiralo, proizvelo i produciralo Odeljenje za odnose sa javnošću. Film je namenjen širokoj publici i opisuje način rada Suda, izazove s kojima se on suočava i ceo spektar njegovih aktivnosti na osnovu primera iz sudske prakse. Sud je takođe pokrenuo izradu video-materijala namenjenog obuci iz sudske prakse ESLJP.

Video produkcija *COURTalks-disCOURs* pruža sudijama, advokatima i drugim profesionalnim pravnicima, kao i predstavnicima civilnog društva, pregled zbivanja u vezi s različitim temama, kao što su kriterijumi prihvatljivosti, pitanja azila i terorizma; taj video-materijal je dostupan na nekoliko jezika zemalja članica Saveta Evrope.

e. Posetioci

Redovno se organizuju informativne posete za profesionalne pravnike i studente prava. Posetioci takođe mogu da prisustvuju javnim sednicama Suda. Godine 2016. Odeljenje za posetioce evidentiralo je 17. 872 posetioca.

Aneks

Autoritet sudstva *Spisak predmeta*

Albayrak v. Turkey, br. 38406/97, 31. januar 2008 *Baka v. Hungary* [VV], br. 20261/12, ECHR 2016
Broniowski v. Poland [VV], br. 31443/96, stav 176, ECHR 2004-V *Buscemi v. Italy*, br. 29569/95, stav 67, ECHR 1999-VI
De Haes and Gijssels v. Belgium, 24. februar 1997, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-I *Denisov v. Ukraine* [VV], predstavka br. 76639/11 *Di Giovanni v. Italy*, br. 51160/06, 9. jul 2013. *Ermenyi v. Hungary*, br. 22254/14, 22. novembar 2016.
Gerovska Popcevska v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, br. 48783/07, 7. januar 2016.
Gurov v. Moldova, br. 36455/02, stavovi 34-38, 11. jul 2006.
Guja v. Moldova [VV], br. 14277/04, ECHR 2008.
Harabin v. Slovakia, br. 58688/11, stavovi 150-153, 20. novembar 2012.
Ivanovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, br. 29908/11, 21. januar 2016.
Jakovski and Trifunovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, br. 56381/09 i 58738/09, 7. januar 2016.
Kinsky v. the Czech Republic, br. 42856/06, 9. februar 2012.
Kudeshkina v. Russia, br. 29492/05, 26. februar 2009.
Kulykov and others v. Ukraine, br. 5114/09 i 17 drugih, 19. januar 2017.
Lavents v. Latvia, br. 58442/00, stavovi 118. i 119, 28. novembar 2002.
Maestri v. Italy [VV], br. 39748/98, ECHR 2004-I
Maktouf and Damjanovic v. Bosnia and Herzegovina [VV], br. 2312/08 i 34179/08, stav 49, ECHR 2013
Mitrinovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, br. 6899/12, 30. april 2015.
Morice v. France [VV], br. 29369/10, ECHR 2015
Obukhova v. Russia, br. 34736/03, 8. januar 2009.
Oleksandr Volkov v. Ukraine, br. 21722/11, ECHR 2013
Olujic v. Croatia, br. 22330/05, 5. februar 2009.
Ozpinar v. Turkey, br. 20999/04, 19. oktobar 2010.
Paluda v. Slovakia, br. 33392/12, 23. maj 2017.
Peruzzi v. Italy, br. 39294/09, 30. jun 2015.
Pitkevich v. Russia (odl.), br. 47936/99, 8. februar 2001.
Poposki and Duma v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, br. 69916/10 i 36531/11, 7. januar 2016.
Poyraz v. Turkey, br. 15966/06, 7. decembar 2010.
Previti v. Italy (odl.), br. 45291/06, 8. decembar 2009.

Radobuljac v. Croatia, br. 51000/11, 28. jun 2016.

Sergey Zubarev v. Russia, br. 5682/06, 5. februar 2015.

Simic v. Bosnia-Herzegovina, br. 75255/10, 15. novembar 2016.

Sovtransavto Holding v. Ukraine, br. 48553/99, ECHR 2002-VII

Stafford v. the United Kingdom [VV], br. 46295/99, stav 78, ECHR 2002-IV

Toni Kostadinov v. Bulgaria, br. 37124/10, 27. januar 2015.

Vilho Eskelinen and Others v. Finland [VV], br. 63235/00, ECHR 2007-II

Wille v. Liechtenstein [VV], br. 28396/95, stav 70, ECHR 1999-VII

Wingerter v. Germany (odl.), br. 43718/98, 21. mart 2002.